

İlaç Endüstrisinin Toplumsal Sorumluluğu

Yazan: Kim. Y. Müh. Kaya Turgut

TOPLUMSAL SORUMLULUK

1. Ekonomik olma sorumluluğu
İlaçın nitelik ve niceliklerini bozmadan, endüstrinin amaç ve sorumlulukları doğrultusunda ilaçların topluma ekonomik şekilde verilmesi sorumluluğunu taşır.
2. Kamu Yararına Çalışma Sorumluluğu
— Çevre kirlenmesinin önlenmesi
— Katma değer yaratılması yan sanayi kuruluşlarının geliştirilmesi ve yönlendirilmesi
3. Kendi Kaynaklarına Yönelme Sorumluluğu
— Ham madde üretimi
— Doğal kaynaklardan yararlanma
4. Gerekli her endikasyonda üretim yapma sorumluluğu
5. Yeni bulguların ve yeni ilaçların en kısa sürede toplum sağlığına sunulması sorumluluğu
6. Araştırma yapma sorumluluğu

TOPLUMSAL SORUMLULUK

İlaç endüstrisi, özellikle araştırmaya, ihracata ve yerli kaynakları değerlendirmeye yönelik bir millî farmasötik sanayi; çeşitli görüş açılarından önemli ulusal bir değerdir.

Tıbbî bakım sisteminin hayati bir unsuru ola-

rak, toplumun üyelerine verebildiği hayatın kalitesinin bir bölümünü oluşturur ve bu kaliteyi temin etme maliyetini tayin edici bir etken sayılır. Vergi gelirleri, döviz gelirleri ve döviz tasarrufu yolu büyük bir katma değer sağlayan önemli bir kaynaktır.

Ayrıca biokimyasal ve biolojik sahalardaki verimli bir araştırma ortamının hazırlanmasında ve gelişmesinde katkıda bulunur, gerekli kadroların yetiştirilmesi ve eğitimini yapar. Böylece ülkenin teknolojiye geleceğinin bir parçasını oluşturur.

Ekonomik önemi yanında, sanayi önemli bir stratejik değeri vardır. İnsan hayatının ve sağlığının tehdit edildiği savaş, *günümüzde yaşadığımız ekonomik ve ticari ambargo*, salgın hastalıklar ve ulusal felâket anında hayati önemi haiz ilaçların temin edilememesinin veya yetersiz temininin ulusal sonuçlarını düşünmek ilaç endüstrisinin toplumsal değerini yansıtır.

Bununla beraber, kamu yararı adı altında gerçek veya gerçek dışı eğilimleri yansıtan birçok toplumsal baskı grubu endüstriyi etkilemektedir. Bunların başlıcaları!

Hükümet ve yetkilileri, ilaç sanayiinden yurt içinde riski kendisine ait olmak üzere yüksek kaliteli ilaç imal etmesini ve dağıtılmasını beklerler.

Ayrıca ulusal, sosyal, ekonomik ve politik amaçlara da hizmet etmesini beklerler ve bu yerde hükümetin giderek en büyük tüketici olması, temel araştırma ve geliştirmenin kurumsal tesislerinin; örneğin, üniversite, hastaneler, v.s. sahip olmasının veya finanse etmesinin; tüketimi sağlayan hekim grubunun büyük bir çoğunluğunu istihdam etmesinin ve finanse etmesinin bir yansımasıdır.

Keza hükümet yetkilileri ve kamuoyu, kuvvetli yerli bir ilaç sanayiinin çok uluslu ve yabancı şirketler karşısında önemli ve stratejik bir ulusal değer olarak görmeyi arzu etmektedirler. Böylece ticaret ve ödemeler dengesinde olumlu veya potansiyel açıdan önemli bir etken olarak kabul ederler.

İlaç sanayiinin diğer toplumsal görevi de kendisine verilen ulusal değerlerin en iyi bir şekilde rantabl ve yatırım yapılabilir şekilde kullanmasıdır. Bunun karşısında henüz belirlenemeyen makul bir kârın kazanılmasını toplumlar kabul etmektedirler. Ne var ki kavga bu makul'ün ne olduğu etrafında devam etmektedir.

Yatırım için yeterli özendirme ve faaliyetlerin ve beklenenlerin gerçekleşmesi için kârın gerekli olduğu özellikle arkasında devlet bütçesinin bulunmadığı sektörlerde kabul etmek lâzımdır. Kamu kuruluşları gibi zararı devlet bütçesinden karşılanıp vergi mükellefinin sırtından çıkmaz.

Tüketici kendi dışında kendi adına ilaç ve ilaç sanayi konusunda bilmediği ve anlamadığı birçok şeyin konuşulduğu, münakaşasının yapıldığını bilmektedir. Ancak onu ilk ilgilendiren şey hastalığı için gerekli ilacı bulmak mümkün ise en az bedelle veya bedelsiz ona sahip olmaktır.

Henüz bilinçlenmemiş küçük bir azınlığın dışında büyük bir çoğunluk kaderin ve Allahın isteğinin hastalık veya doğumdaki arazla ilgili olmadığını anlamış bulunmaktadır.

Daha iyi sağlık için arzu, sadece tamamen emin ve etkin ilaçların kolayca ve ucuzca bulunması değil ilaçların risk ve yararları da gözönüne alınarak kaynaklarının, tesir tarzlarının ve uygun kullanımının anlaşılmasını kapsar.

Toplum ilaç sanayiinin gelirlerinin, hasta ve çaresiz insandan zorla alındığı fikrine alıştırmış görünmektedir. Kendi isteği ve iradesi dışında küçük bir hekim azınlığının daha küçük bir azınlığa sağladığı bu menfaatin meşruluğu tamamen ispat edilse, bile, toplum; yararına olduğuna inandığı veya inandırıldığı sahalarda yatırılmasını istemektedir. Örneğin, ülkemizde araştırma, geliştirme, ihracat, ham madde yatırımlarını bu sahada zikretmek kabildir.

Ayrıca toplumun her kesimi bu yatırım ve araştırmadan kendi yararı için ilaç beklemektedir. Özellikle çocuklar, giderek artan yaşlı nüfus, sosyal-ekonomik gelişmenin doğurduğu stress ve diğer hastalıklar için ilaç beklemektedir. Bunların doğuracağı masrafların maliyeti onu ilgilendirmemektedir.

Bu konuda toplum, vergisini verdiğinin ve ilacın bedelini bu gereksinmeleri karşılayacak biçimde ödediği inancındadır. Ve bu inancı için de toplumun bütün kesimlerini de yanında görmek-

tedir. Zira, bütün diğer başka gruplar da kendisi gibi bir tüketicidir.

İlaç endüstrisinden mesleki ve bilimsel grupların isteği, mevcut ve yeni müstahzarları için gerçekçi objektif bilginin hekim ve diğer sağlık mensuplarına sağlanmasıdır. Ek olarak sanayi, yan reaksiyonları ve toksik tesirleri azaltıcı, önleyici ve kalitesini islah edici çalışmalar yapması beklenmektedir. Dış ülkelerde bulunan yeni ve etkili ilaçların süratle getirilmesini ve sağlık hizmetine sunulmasını beklemektedir.

Ayrıca sanayi üniversitelerdeki bilimsel ve topluluğa uygun yayın, fonlar sağlayarak yardım etmesini ve yeni ilaçlar bulmasını beklemektedir.

İlaç sanayiinin toplumsal sorumluluğuna ilişkin başlıca etken gruplarının düşüncelerini açıklamaya çalıştım.

ÜLKEMİZDE DURUM NEDİR

Türk İlaç Endüstrisi 1950'den bu yana büyük bir gelişim içindedir. Birçok modern müessese kurulmuştur.

Bugün perakende fiyatlarla 6 milyar T.L.'na ulaştan 4,5 milyar liralık bir üretim yapılmaktadır ve halkın ilaç gereksinmesi karşılanmaktadır.

Yıllık ilaç ihtiyacının hemen hemen yok denecek kadar az bir kısmı ithal edilmektedir.

Yıllık hammadde ithalâtı 80 milyon dolar civarındadır. Türk İlaç Sanayii katma değer bakımından gıda sanayiinin arkasından ikinci sırayı almaktadır.

İlaç üretimi yanında ilaç ham maddesi üretimi 1970 yılından beri her yıl artan bir biçimde giderek temel ham maddelere geçmektedir. Tetrasiklin - Oksitetrasiklin ile başlayan üretim Ampisilin - Amoksisilin - Sefalekssin ile gelişmiş ve bugün fermentasyonla Penisilin - Streptomisin - Eritromisin üretimi programlanmıştır. 1950'lerde 1-2 milyon TL. olan yatırım harcamaları, 1960'larda 5-10 milyon'a, 1970'lerde 30-40 milyona çıkan yatırım hacimleri 1978'de 600 milyon liralık bir seviye gelmiştir.

Bugün sadece 1977-1978 yılının ilk üç ayında alınan ham madde üretim teşviklerinin 1 milyar lirayı aşmış bulunması Türk İlaç Endüstrisinin olanaklar verildiği takdirde ne şekilde gelişeceği nin belirgin bir örneğidir.

Türk İlaç Endüstrisi mamulünün formülünden, dolgu maddelerinden, ambalaj şekillerinden başlı-

arak ham madde ithal fiyatı da dahil olmak üzere ilacı *Tüketiciye verilinceye kadar sıkı bir denetim altındadır*. Hatta denetimin endüstri, ekonomi ve bilimsel verilerin de dışında aşırı ölçülere ulaştığı tek endüstri koludur.

Türk ilaç endüstrisi tümüyle yasalara bağlıdır ve yasalara göre çalışmaktadır. Endüstrinin 50'ye yakın yasaya tabi olması ve yasaların bilimsel, teknolojik, mali ekonomik, ticari, milli savunma, plânlama gibi tüm alanları kapsadığı bilinen bir gerçektir.

Türkiye'de ilaç sayısı yeterlidir. Diğer bazı ülkelerde görüldüğü gibi aşırı ve mübalağalı miktarlarda değildir.

Ülkemizdeki ilaçların adedi 2450'dir. Çeşitli formları ile birlikte 4.300 civarındadır.

Türk İlaç endüstrisi yüksek tahsil düzeyinde en çok eleman kullanan endüstri koludur. Bunun 1/3'ü üretim ve kontrolde çalışmaktadır. Toplam çalışanların % 19-20'si yüksek okul ve üniversite mezunudur.

Türkiye'de 60 civarında laboratuvar mevcut olup 140 civarında müessesenin ilacı yapılmaktadır. 60 laboratuvarın 8'i yabancı sermayeli geri kalanı yerli sermayelidir.

Tüm satış içinde yabancı sermayeli firmaların satış tutarı % 38.14 - % 40 civarındadır.

İlaçların % 100'e yakın bir kısmı modern far-

makolojik ve farmasötik anlayışa uygundur. Kalite yönünden gelişmiş ülkeler seviyesindedir.

İlaç endüstrisi bu gelişmede en ucuz bilgi kaynağı olan lisans ve royaltiden yararlanmaktadır.

1970'de yabancı sermayeli 11 firma mevcuttur. 1977 de ise 8'e inmiş, 3 yabancı firma tamamı ile millileştirilmiştir.

Bir müessesenin, bir endüstrinin topluma bütünleştiği ölçüde, eksikliklerini tamamladığı veya güncel bir deyimle de millileştiği bir gerçektir.

Toplumsal istek ve sorunlarla ilgilenmeyen, toplum ihtiyaçlarına yönelik bir kişilik kazanamayan ve kendilerini bu doğrultuda yenileyemeyen müesseselerin giderek toplumdan koptuğu ve yabancılaştığı bilinmektedir.

Türk İlaç Sanayii ise kanımca milli açılarla bütünleşme yolundadır ve daha iyi hizmetler verme doğrultusundadır.

Milli topluma hizmet anlayışı toplum çıkarlarına uyumla sağlanır. Toplum çıkarlarının nerede ve nasıl olduğunun iyice açıklanması ve objektif olarak tespiti gerekir.

Gözden kaçırılmaması ve önemle üzerinde durulması gereken konu şudur. *İlaç endüstrisinin ana yapısı bilimsel ve teknolojiktir ve bir endüstri olduğu için de ekonominin özellikle işletme ekonomisinin tümüyle etkisi altındadır.* İlaç endüstrisinden ne beklenirse beklensin, bu vasıflardan vazgeçmesi beklenemez ve beklenmemelidir.